

خطر دعوی قضایی ، کیفیت حسابداری و بازده سرمایه گذاری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

ابوالفضل حیدرزاده

دانشجویی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد واحد دامغان ، ایران

abolfazlhydarzadh@gmail.com

چکیده:

امروزه بهبود محیط کسب و کار به عنوان روشی مؤثر جهت دستیابی به رشد اقتصادی و اشتغال زایی مطرح است. یکی از مؤلفه های مهم محیط کسب و کار نظام قضایی است و در این راستا، ضرورت مطالعه نقش نظام قضایی بر رشد اقتصادی و همچنین بهبود کیفیت اطلاعات موجود در شرکت به عنوان یکی از شاخص های مهم محیط کسب و کار نیز برجسته می گردد. این پژوهش، به بررسی خطر دعوی قضایی ، کیفیت حسابداری و بازده سرمایه گذاری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می پردازد. برای این منظور شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۸۹ الی ۱۳۹۳ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیقات نشان می دهد که ریسک دعاوی حقوقی بر رابطه میان کیفیت ارقام تعهدی و بازده سرمایه گذاری اثر معنادار ندارد.

کلمات کلیدی: خطر دعوی قضایی، کیفیت حسابداری و بازده سرمایه گذاری، شرکت های بورسی.

مقدمه

خطر دعوی قضایی مشکلات سازمان را افزایش می دهد و کیفیت حسابداری را پایین می آورد و کیفیت بالاتر حسابداری به نوبه خود بازده تخصیص سرمایه را تقویت می کند. از این رو، عواملی که باعث کاهش خطر دعوی قضایی می شود اثر زیان بار خطر دعوی قضایی را از بین می برند، رفتارهای فرصت طلبانه مدیران را تحریک می کند، کیفیت حساب داری را کاهش می دهند و بازده سرمایه را کاهش می دهد. بیمه مسئولیت مدیران و مسئولان خطر دعوی قضایی را کاهش می دهد. شرکت ها باید اطلاعات بیمه مسئولیت را آشکار کنند. از محدودیت های پوششی بیمه مسئولیت استفاده خواهیم کرد. سازگار با شواهد گسترده ای که وجود دارد تایید می شود که یک رابطه منفی بین محدودیت های پوششی بیمه مسئولیت مدیران و افسران و کیفیت ارقام تعهدی وجود دارد. علاوه براین، درمی یابیم که رابطه منفی بین کیفیت حساب داری و حساسیت گردش نقدی سرمایه وقتی محدودیت پوشش بیمه مسئولیت مدیران و افسران بالا باشد، ضعیف تر است. روی هم رفته، یافته ها بیانگر این است که خطر دعوی قضایی یک مکانیسم مدیریت مهم است که با تقویت نقش ارقام تعهدی در تصمیم گیری های مالی سرمایه گذاری، تضمین کننده کیفیت اطلاعات حساب داری است و بازده تخصیص سرمایه را بهبود می بخشد. یافته های ما برای سنجش های جایگزین کیفیت حساب داری و بازده سرمایه قوی هستند. ما در این تحقیق برآنیم تا با بررسی خطر دعوی قضایی، کیفیت حسابداری و بازده سرمایه گذاری بپردازیم.

فرضیه

اثر کیفیت ارقام تعهدی بر بازده سرمایه برای شرکت هایی که محدودیت های پوششی بیمه مسئولیت بالایی دارند، نسبت به محدودیت های پوششی بیمه مسئولیت کمی دارند، ضعیف تر است.

روش تحقیق

در ابتدا، با استفاده از محدودیت های پوششی بیمه مسئولیت مدیران و افسران خطر دعوی قضایی مورد نظر را پس از کنترل خطر دعوی قضایی و مشخصه های دیگر شرکت سنجش می کنیم. محدودیت های پوششی غیرطبیعی باقی مانده هایی هستند که با استفاده از معادله ۱ که در زیر آمده بدست می آیند:

$$\begin{aligned} \text{LNCOV} = & \alpha_0 + \alpha_1 \text{SIZE} + \alpha_2 \text{CROSS} + \alpha_3 \text{MBRATIO} + \alpha_4 \text{DEBT} + \alpha_5 \text{RISK} \\ & + \alpha_6 \text{ROA} + \alpha_7 \text{ACQDIVESTOR} + \alpha_8 \text{HIGHTECH} + \alpha_9 \text{REGULATE} \\ & + \alpha_{10} \text{OUTSIDE} + \alpha_{11} \text{OUTBLOCK} + \varepsilon \end{aligned} \quad (1)$$

متغیر مستقل: بازده سرمایه وجوهی است، که توسط صاحبان سهام و بستانکاران شرکت، برای مدت طولانی عرضه شده است. بازده سرمایه به کار گرفته شده از فرمول زیر محاسبه می شود.

$$\text{ROCE} = \frac{\text{Earning Before Interest and Tax (EBIT)}}{\text{Capital Employed}}$$

متغیر وابسته: کیفیت ارقام تعهدی AQ، درجه نزدیکی سود شرکت با میزان جریانهای نقدی ایجاد شده، می باشد.

$$TCA_{j,t} = \beta_0j + \beta_1 * CFO_{j,t-1} + \beta_2 * CFO_{j,t} + \beta_3 * CFO_{j,t+1} + \beta_4 * \Delta REV_{j,t} + \beta_5 * PPE_{j,t} + v_{j,t}$$

$TCA_{j,t}$: تمام ارقام تعهدی جاری برای شرکت t در سال t

$\Delta REV_{j,t}$: تغییر در فروش خالص از $t-1$ تا t

$PPE_{j,t}$: ارزش ناخالص اموال و ماشین آلات در سال t

CFO : گردش جریان نقدی عملیاتی

$U_{j,t}$: خطای تخمین

β : ضریب متغیر مستقل

$$TCA = \Delta CA - \Delta CL - \Delta Cash + \Delta STDEBT$$

ΔCA : تغییر در دارایی جاری

ΔCL : تغییر در بدهی جاری

$\Delta STDEBT$: تغییر در حصة بدهی های بلند مدت

$\Delta Cash$: تغییر در وجه نقد

$LNCOV$ = لگاریتم طبیعی پوشش بیمه ای. به طور کلی، بیمه مسئولیت مدیران و افسران هزینه خسارت شرکت توسط مدیران و افسران را بازپرداخت می کند.

$SIZE$ = لگاریتم طبیعی دارایی های کلی عقب مانده.

$CROSS$ = در صورتی که در مل سال مالی در بازار آمریکا فهرست شده باشد، برابر با ۱ و در غیر این صورت ۰ است.

$MBRATIO$ = نسبت قیمت به ارزش دفتری.

$DEBT$ = نسبت بدهی به دارایی.

$RISK$ = انحراف معیار عواید عقب افتاده در دارایی در طول پنج ساله گذشته.

ROA : بازده دارایی.

$ACQDIVESTOR$ = در صورتی که ارزش دفتری کل دارایی ها در پایان سال مالی نسبت به ابتدای سال مالی بیش از ۲۵

درصد افزایش یا کاهش داشته باشد برابر با ۱ و در غیر این صورت ۰.

$HIGHTECH$ = در صورتی که شرکت جزو شرکت های دارویی، سرویس های تحقیق و توسعه، برنامه نویسی، رایانه یا

الکترونیک باشد برابر با ۱ و در غیر این صورت برابر با ۰.

$REGULATE$ = در صورتی که شرکت صنایع مخابراتی، تلویزیونی، کابلی ارتباطی، گازی، برقی، آبی یا مالی باشد برابر با ۱

و در غیر این صورت برابر با ۰.

$OUTSIDE$ = درصد مدیران خارجی در هیئت مدیره .

OUTBLOCK = درصد مالکیت که ذی نفعان خارجی که بیش از ۱۰ درصد از سهام شرکت را دارا می باشند، دارند.

روش گردآوری اطلاعات (میدانی - کتابخانه ای و غیره)

پژوهش حاضر از نوع توصیفی می باشد. در پژوهش حاضر برای آزمون فرضیه ها از اطلاعات تاریخی استفاده می شود؛ بنابراین از نوع پژوهش شبه آزمایشی است. در این پژوهش، روش تحقیق از نوع تعیین ضریب همبستگی بوده و نحوه استفاده از اطلاعات از نوع گذشته نگر می باشد، تحقیقات همبستگی شامل کلیه تحقیقاتی است که در آنها سعی می شود رابطه میان متغیرهای مختلف با استفاده از ضریب همبستگی تعیین شود. مدل رگرسیونی مورد استفاده از نوع مدل رگرسیونی خطی چند متغیره می باشد.

ابزار گردآوری اطلاعات (پرسشنامه ، کارت مصاحبه ، کارت مشاهده ، کارت آزمون ، فیش ، جدول و غیره)

ابزار گردآوری اطلاعات میدانی و از طریق مصاحبه و مشاهده صورت های مالی شرکتها خواهد بود. در این پژوهش برای جمع آوری داده ها و اطلاعات، از روش کتابخانه ای استفاده می شود. در بخش کتابخانه ای، مبنای پژوهش از کتب، مجلات تخصصی فارسی و لاتین و اینترنت گردآوری می شود و داده های پژوهش از طریق جمع آوری داده های شرکت های نمونه با مراجعه به صورت های مالی، یادداشت های توضیحی، گزارش هفتگی و ماهنامه بورس اوراق بهادار انجام خواهد پذیرفت.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات :

برای تجزیه و تحلیل داده ها در هر دو بخش آمار توصیفی و استنباطی از نرم افزار eviews استفاده خواهد شد و برای بررسی وجود رابطه بین متغیرها از مدل رگرسیونی چند متغیره مطرح شده استفاده خواهد شد و همچنین از آزمون همبستگی به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق پرداخته می شود. همچنین اطلاعات دوره مالی را از صورت های مالی و گزارشات شرکت ها به دست می آوریم؛ بدین صورت که داده های مربوط به شرکت های عضو نمونه تحقیق طی سال های مالی ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۳ از منابعی چون نرم افزار ره آورد نوین و تدبیر پرداز، سایت بورس اوراق بهادار و... استخراج و به صفحه Excel منتقل می شود.

یافته ها

همیشه انجام پژوهش در راستای رسیدن به نتیجه ای صحیح و قابل اتکا انجام می پذیرد و اگر پس از انجام پژوهش به نتیجه ای صحیح نرسیم کاری بیهوده و ناکارآمد انجام شده است. در این پژوهش پس از مطرح کردن فرضیه ها و همچنین بیان روش های گوناگون به نتایجی رسیدیم. مقدار ضریب کیفیت اقلام تعهدی (AQ) (-۰/۱۳) بیانگر رابطه منفی میان کیفیت اقلام تعهدی و بازده سرمایه گذاری (CFSI) است. با توجه به اینکه احتمال متغیر کیفیت اقلام تعهدی (۰/۰۴) است، بنابراین این رابطه در سطح ۵ درصد معنادار است. ضریب متغیر نماینده ریسک دعاوی حقوقی (ABCOVHIGH) برابر (-۰/۰۲) است و احتمال آن (۰/۱۴) است. بنابراین میان ریسک دعاوی حقوقی و بازده سرمایه گذاری رابطه معنادار وجود ندارد. ضریب متغیر AQ*ABCOVERHIGH برابر ۰/۱۶ و احتمال آن برابر ۰/۲۲ است؛ بنابراین فرضیه صفر رد نشده و پذیرفته می شود؛ یعنی ریسک دعاوی حقوقی بر رابطه میان کیفیت اقلام تعهدی و بازده سرمایه گذاری اثر معنادار ندارد.

جداول

Dependent Variable: CFSI
Method: Panel EGLS (Cross-section weights)
Date: 08/27/16 Time: 14:18
Sample: 1389 1393
Periods included: 5
Cross-sections included: 139
Total panel (balanced) observations: 695
Linear estimation after one-step weighting matrix

Cross-section weights (PCSE) standard errors & covariance (no d.f. correction)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
AQ	-0.132828	0.065987	-2.012949	0.0445
ABCOVHIGH	-0.028740	0.019621	-1.464761	0.1434
D_E	0.166727	0.137805	1.209879	0.2267
SIZE	0.013404	0.003897	3.439743	0.0006
MBRATIO	0.052393	0.012132	4.318496	0.0000
ROA	0.346484	0.053422	6.485792	0.0000
SIGMASALE	-0.051513	0.034185	-1.506902	0.1323
ZSCORE	0.007891	0.002919	2.703177	0.0070
TANGIBILITY	-0.215673	0.041793	-5.160472	0.0000
KSTRUCTURE	0.018619	0.010903	1.707661	0.0882
SLACK	0.160984	0.168400	0.955960	0.3394
OUTSIDE	-0.074105	0.025471	-2.909327	0.0037
OUTBLOCK	-0.037883	0.013501	-2.805987	0.0052
C	-0.025360	0.058111	-0.436398	0.6627

Weighted Statistics

R-squared	0.273226	Mean dependent var	0.451211
Adjusted R-squared	0.259353	S.D. dependent var	0.547335
S.E. of regression	0.421937	Sum squared resid	121.2390
F-statistic	19.69370	Durbin-Watson stat	1.708670
Prob(F-statistic)	0.000000		

Unweighted Statistics

R-squared	0.040605	Mean dependent var	0.191292
Sum squared resid	134.2608	Durbin-Watson stat	1.491958

بحث و نتیجه گیری

در طول انجام پژوهش، موضوع های گوناگون مورد شناسایی قرار گرفت که هرکدام می تواند تحقیق اضافه ای را در محدوده این پژوهش فراهم آورد. از این رو به محققینی که علاقه مند به کار و مطالعه در مورد موضوع مورد نظر هستند می توانند از این پیشنهادات استفاده کنند.

منابع

1. ابراهیمی، محسن. میدری، احمد. حاجی، مجید. تاثیر فرایند حل و فصل دعاوی قضایی بر رشد اقتصادی. فصلنامه پژوهش ها و سیاست اقتصادی. شماره ۶۵. صص ۳۳ تا ۶۰.
2. ایران نژاد پاریزی، مهدی (۱۳۸۵)؛ روش های تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، انتشارات تحقیقات و آموزش مدیریت.
3. آذر، عادل و منصور مومنی (۱۳۸۰)؛ آمار و کاربرد آن در مدیریت، تهران، انتشارات سمت.
4. احمد، متین دفتری، آیین دادرسی مدنی و بازرگانی، ج ۱، (تهران: دانشگاه تهران)، ص ۳۳۳.
5. احمد، متین دفتری، منبع پیشین، ج ۱، ص ۳۳۴.
6. ایزری، مهدی. صمدی، سعید. تیموری، هادی. (۱۳۸۹). بررسی عوامل موثر بر ریسک و بازده سرمایه گذاری در محصولات مالی.
7. Aboody, David, John Hughes and Jing Liu. 2005. Earnings quality, insider trading and cost of capital. *Journal of Accounting Research*, 43 (5): 651-673.
8. Callen, Jeffrey, Suresh Govindaraj and Lin Xu. 2000. Large time and small noise asymptotic results for mean reverting diffusion processes with applications. *Economic Theory*, 16: 401-419.
9. Chan, K., Chan, L.K.C., Jegadeesh, N., and Lakonishok, J. (2006). "Earnings Quality and Stock Returns". *Journal of Business*, 79 (3), 1041-1082.